ISBN No 978-81-924096

॥ आनो भद्रा क्रतवो यन्तु विश्वतः ॥

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ संलग्नीत
प्रभु श्री रामचंद्र शिक्षण प्रसारक मंडळ तोंडगांव द्वारा संचालित

मातोश्री शांताबाई गोटे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वाशिम – ४४४५०५

(नॅक द्वारा 'ब' दर्जा प्राप्त)

द्वारा प्रकाशीत

'उपयोजित नीतिशास्त्राची प्रासंगिकता'

(Relevance of Applied Ethics)

■ संपादक ■

प्रा.डॉ.वेदप्रकाश डोणगांवकर
तत्वज्ञान विभाग प्रमुख
मातोश्री शांताबाई गोटे कला, वाणिज्य व
विज्ञान महाविद्यालय, वाशिम

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ संलग्नीत

प्रभु श्री रामचंद्र शिक्षण प्रसारक मंडळ तोंडगांव द्वारा संचालित

मातोश्री शांताबाई गोटे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वाशिम ४४४ ५०५

नॅक द्वारा ब दर्जा प्राप्त

द्वारा प्रकाशीत

'उपयोजित नीतिशास्त्राची प्रासंगिकता'

(Relevance of Applied Ethics)

:: प्रमुख संपादक ::

प्रा.डॉ.वेदप्रकाश डोणगांवकर

■ संपादक मंडळ ■

डॉ.पी.एस.पाथरकर

प्रा.व्ही.ए.गायकवाड

प्रा.डॉ.फिरोज एस.खान

प्रा.व्ही.बी.चांदजकर

प्रा.जी.एस.कुबडे

श्री पी.जे.गोटे

ISBN-978-81-924096-2-7

संपादक

प्रा.डॉ.वेदप्रकाश डोणगावकर

तत्त्वज्ञान विभाग

मातोश्री शांताबाई गोटे कला,वाणिज्य व

विज्ञान महाविद्यालय,वाशिम

प्रकाशक

© **डॉ.पी.एस.पाथरकर**

प्र.प्राचार्या

मातोश्री शांताबाई गोटे कला,वाणिज्य

व विज्ञान महाविद्यालय,वाशिम

मुद्रक

आर.आर.ग्राफिक्स,वाशिम

स्वागतमुल्य :- २००/-रु.

प्रथम आवृत्ती :- १९ जाने.२०१३

सुचना :- या पुस्तीकेत प्रकाशित होणाऱ्या प्रत्येक लेखाशी संपादक मंडळ ,सहमत असेलच असे नाही.

INDEX

Sr.No.	Taital of Paper
19	मानवी नैतिकतेच्या दृष्टीकोनातून नैतिक अवधारणे -- प्रा.सुधीर पिटके
20	स्त्रीभ्रूणहत्या : कारणे आणि उपाय -- डॉ.ममता उपगडे
21	पर्यावरण आणि उपयोजित नीतिशास्त्र -- प्रा. धनराज सुभाष हाडुळे
22	व्यावसायिक समस्या आणि नीतिशास्त्र -- प्रा.सौ. कल्पना गोपाळराव तायवाडे
23	पर्यावरणीय नीतिशास्त्र आणि मानवी व्यवहारे -- प्रा. अमन बगाडे
24	स्त्री भ्रूणहत्या : वैद्यकीय व्यवसायातील अनैतिकता -- प्रा.प्रभाकर रामलिंग किर्तनकार
25	वैद्यकिय व्यवसाय : नीती आणि वास्तव -- प्रा. उपाडे ग्यानदेव मारूतीराव
26	मानव आणि नीतिशास्त्र -- प्रा. ब्रम्हाधंद प्र. कुलकर्णी
27	देकार्तच्या द्वैतवादावर पिटर सिंगर आणि जैन दर्शनातील अहिंसेचे मत -- मिलिंद केशव नरवाडे
28	पर्यावरण आणि उपयोजित नीतिशास्त्र -- प्रा. रोहित सुधाकर गायकवाड
29	भारतीय शेतीचे नीतिशास्त्र .. प्रा. सुनिलदत्त एस. गवरे
30	व्यावसायिक समस्या आणि नीतीशास्त्र एक : संशोधन -- प्रा. कांबळे माधव नरहारी / कांबळे उध्दव
31	वैद्यकिय व्यवसायातील अनैतिकतेच्या समस्या व उपाययोजना—एक अभ्यास प्रा. नरेंद्र वसंत रघटाटे
32	शिक्षण क्षेत्रातील बाजारीकरण—एक तात्वीक मीमांसा प्रा. रिना ना. बावनकु
33	नीतिमुल्य व मानवी जीवन.- प्रा.पुष्पा नानाजी देवतळे
34	नैतिक मूल्य आणि एकविसावे शतक –प्रा. अतुल म. महाजन
35	उपयोजित नितीशास्त्राचे सामाजिक क्षेत्रातील महत्त्व -- प्रा. दिपक राघोजी दामोदर
36	प्रदुषण : एक नैतिक समस्या -- प्रा.वैशाली दिवे
37	पर्यावरण आणि उपयोजित नितिशास्त्र – प्रा.दिलीप एन.लांजेवार
38	पर्यावरण आणि उपयोजित नीतिशास्त्र .. सौ. शैलजा अ. खोरगडे
39	स्त्रीमुक्ती म्हणजे काय ? -- प्रा. सुवर्णा उमाकांत टेंकाळे (वाले)

पर्यावरण आणि उपयोजित नितिशास्त्र

प्रा.दिलीप एन.लांजेवा
भूगोल विभाग प्रमुख
मातोश्री शांताबाई गोटे महाविद्यालय,वाशी

प्रस्तावना :-

पर्यावरणशास्त्र या विषयाला अलीकडच्या काळात विशेष स्थान प्राप्त झाले आहे. एखाद्या प्रदेशाचा आर्थि विकास साधतांना पर्यावरणाचा समतोल राखणे आवश्यक आहे. नैसर्गिक वनस्पती,अरण्य,नैसर्गिक साधन संपत्ती या मानवाने स्वत:च्या स्वार्थासाठी आक्रमण केले. व त्याचा संहार केला. मानवाच्या आर्थिक वाकासात तसेच पर्यावरणात अस्तित्वासाठी सर्व नैसर्गिक साधने महत्वाची आहेत. पण केवळ स्वार्थामुळे मानवाने या देणग्यांचा पर्याप्त व उचित ला न घेता व त्यांचा अविवेकीपणे अवास्तव वापर केला. त्यामुळे या साधन संपदेचे अस्तित्व धोक्यात आले आ औद्योगिक प्रगती करतांना आपले पर्यावरण दुषित होणार नाही याची काळजी मानवाने घेतली नाही.औद्योगिककरणाम पर्यावरणात अनेक विषारी वायू घातक घन पदार्थ,द्रव पदार्थ सोडले जातात. त्यामुळे पर्यावरण दुषित होत आहे. या दुषि पर्यावरणाचे दुष्परिणाम प्राणी,वनस्पती व स्वत: मानवाला सुध्दा त्याचे भोगावे लागत आहेत. अनेक पर्यावरण समस्या निर्माण होऊन गंभीर स्वरूपाची संकटे निर्माण होत आहेत.

पर्यावरणीय समस्या :- आज विविध प्रकारच्या पर्यावरणीय समस्या मानवाला भेडसावत आहेत. आणि या समस्यांना मानवी क्रिया कारणीभूत आहेत.वगैरे असंख्य वाहनात जीवाश्म इंधन वापरले जाते. त्यातून कार्बन ऑक्साईड वायू बाहेर पडत आहे. ते शुध्दीकरण कारखाने,विविध प्रकारचे रासायनिक उद्योग,बेसुमार वृक्षतोड सर्वांमुळे वातावरणातील कार्बनडाय ऑक्साईडचे प्रमाण वाढत चालले आहे. शीतगृहे,रेफ्रीजरेटर्स,प्लॅस्टिक,फोम निर्मित उद्योग याद्वारे क्लोरोफ्लोरो कार्बन हवेत मिसळतो. तर कृत्रिम खत कारखाने, दगडी कोळसा व खनिज तेलांचे उत्पा ज्वलन यातून नायट्रोजन ऑक्साईड हवेत मुक्त होतात.वरील सर्व प्रदुषणामुळे वैश्विक तापमान वाढ, हरितगृह परिणाम,आ पर्जन्य,वायु प्रदुषण,जल प्रदुषण यासारख्या समस्या निर्माण झाल्या आहेत.

सततच्या वायू प्रदुषणामुळे पृथ्वीचे तापमान वाढत गेल्यास धृवीय प्रदेशातील व हिमाच्छादित शिखरावरील वितळू लागेल. व सागराच्या पाण्याची पातळी वाढू लागेल. वाढत्या तापमानाचा वनस्पती व प्राणी यांच्यावर परि होऊन काही जाती नामशेष होऊ शकतात. कमी तापमानाच्या परिसंस्थेत राहणाऱ्या काही वनस्पती व प्राणी यांच्या नाहीशा होतील,तर काहीचे उर्ध्वस्थलांतर होईल. वाढत्या तापमानाचा वारे, वादळे, सूक्ष्म जीवसंस्थेत बदल व मान आरोग्यावर विपरित परिणाम घडून येतील . वातावरणातील घटकांवर परिणाम होऊन मानवी क्रियांवर त्याचा दिर्घ

रिणाम होत आहे.

र्यावरण निति :- मागील काही वर्षामध्ये पर्यावरण विषयक जनजागृती जगातील सर्वच देशामध्ये वाढत आहे. वाढत्या द्योगिकीकरणामुळे, तंत्रज्ञानाच्या विकासामुळे, आधुनिक काळात पर्यावरणात अनेक प्रदुषणे व अनेक समस्या निर्माण ल्या. ह्या प्रदुषणाचे चटके व पर्यावरणाच्या समस्या मानवाला जेव्हा भेडसावू लागल्या तेव्हा त्याची दखल घ्यावयास रूवात झाली आणि त्या समस्या कमी करण्यासाठी सुध्दा काही उपाययोजना व पर्यावरणविषयक कायदे करण्यात ले. पर्यावरणविषयक समस्या सोडविण्यासाठी पर्यावरण नितिचा अभ्यास करणे आवश्यक आहे. पृथ्वीवरील मानवासहित र्व जीवाचा नाश टाळण्यासाठी करावयाच्या उपाययोजनांचा पध्दतशीर अभ्यास म्हणजे पर्यावरण निति होय.

आधुनिक जीवशास्त्रानुसार निसर्ग मानव यांच्यातील संबंध हा समतोल राखणारा असावा लागतो. पर्यावरणातील र्गिक साधन संपत्तीचा उपयोग मानव आपल्या दैनंदिन गरजा व विकास साधण्यासाठी करतो. प्राचीन काळापासून नव हा निसर्गाचा पूजक व रक्षक होता. परंतु आधुनिक काळात मानवाने आपल्या स्वार्थासाठी मोठ्याप्रमाणात निसर्गाचे न सुरू केले आणि त्यामुळे पर्यावरणाचा समतोल बिघडला आणि म्हणूनच आज पर्यावरणविषयक नितिचा विचार णे क्रमप्राप्त ठरत आहे. पर्यावरणाचा समतोल राखण्यासाठी पर्यावरण रक्षणाबाबतचे विचार औपचारिक तसेच ौपचारिक शिक्षण व्यवस्थांमधून लोकांपर्यंत पोहोचले पाहिजेत. पर्यावरण संवर्धना बाबत सरकार प्रयत्नशील आहे. पर्यावरणाचे वि□ास्त म्हणून आपणही कर्तव्य बुध्दीने पर्यावरणाचे संवर्धन करणे गरजेचे आहे. थोडक्यात पर्यावरणाचे ण आणि संवर्धन हे प्रत्येक नागरिकाचे मूलभूत कर्तव्य आहे.

कर्ष व उपाययोजना :- आधुनिकीकरण,औद्योगिकीकरण या सर्वच कारणामुळे मोठ्याप्रमाणात निसर्गाचे दोहन होत ; आणि त्यामुळे मानवाने आतापर्यंत निसर्गाच्या संदर्भात जपलेली नितिमूल्ये कमी होत असून निसर्गाचा नाश होत . मानवामध्ये पर्यावरणासंबंधी नितिमूल्ये रूजविणे आवश्यक ठरत आहे.

पर्यावरण रक्षणासंबंधी जनजागृती करणे.

प्रत्येक व्यक्तीने आपले नैतिक कार्य समजून वनस्पती,प्राणी तसेच नैसर्गिक साधन संपत्तीचा नाश थांबविला पाहिजे.

विविध संसाधनाचा योग्य उपयोग केला पाहिजे.

शासनाने सौर उर्जा,पवन उर्जा यासारख्या उर्जेच्या वापराला चालना दिली पाहिजे.

जमिनीचे,सागरी जलाचे प्रदुषण होऊ नये म्हणून घनकचरा व सांडपाण्याची योग्य ती विल्हेवाट लावली पाहिजे.

संदर्भ :-

१) पर्यावरणशास्त्र - डॉ.विठ्ठल घारपुरे
२) उपयोजीत नितिशास्त्र - डॉ.माधवी कवी
३) नैतिक व सामाजिक तत्वज्ञान - प्रा.सु.वा.बखले